

KLANKBORD

SPECIALE UITGAVE MUZIEK-INFORMATIE

Sittards Mannenkoor Si-Tard



• Ohne Musik ...





Voorwoord SING-IN Si-Tard

© Piet Besselink



Hallo,

Deze speciale Klankbord-uitgave SING-IN Si-Tard wordt als "groeidocument" gevuld met informatie over muziek. Vanaf 1999 zijn er in het Klankbord regelmatig artikelen geplaatst over koorscholing, noten lezen, ademhaling enz.

De informatie is nu verzameld in deze uitgave en waar nodig aangepast, vernieuwd en aangevuld. Naast de papieren versie is het vooral handig om de Pdf versie te gaan gebruiken, want er staan heel veel LINKS in zodat je direct kunt doorklikken naar de diverse sites met muziek informatie, workshops en/of lessen.

Zingen is een kunst en een vak. En dat vak wordt boeiender als je er meer aandacht aan besteedt. Vakkundig zingen betekent aandacht besteden aan ademhaling en houding. Maar ook aandacht voor onze dirigent. Tijdens het voorzingen luister je dus ipv direct mee te zingen.



Op onze bladmuziek staat tevens jouw mapnummer vermeld. Aantekeningen maken is nadrukkelijk gewenst en potloden zijn er voldoende aanwezig.

Binnen Si-Tard houden zich een aantal mensen bezig met MuseScore. Dat is een gratis muzieknotatieprogramma voor Linux, Windows en Mac. In deze Klankbord Special uiteraard ook aandacht voor het gebruik van MuseScore.



Mocht je meer willen weten over het lezen van noten, dan is dat o.a. mogelijk via : www.muzeiklerenlezen.nl/



Je leest er meer over met een totaal overzicht in dit blad.

Zoals al eerder aangegeven in dit voorwoord komen we vaker terug op ademhaling en houding. Veel informatie is beschikbaar maar moet nog verder worden uitgewerkt. Van tijd tot tijd houden we jullie op de hoogte van vernieuwingen in de Pdf uitgave van Sing-In Si-Tard.

Veel leesplezier, muzikale groetjes ©PietBesselink

Dit is versie 1 uitgave januari 2020

In een volgende uitgave o.a. meer informatie over:

- oefeningen over inzingen en opwarming van de stem.
- Gregoriaans
- Zangtips
- LaxVox Methode

Algemene informatie

© Piet Besselink

VOORZINGEN DOOR DIRIGENT

Het is gebruikelijk dat bij het instuderen van nieuwe werken of het fijn tunen van muziekstukken onze dirigent voorzingt.

Het is dan de bedoeling dat we allemaal luisteren.

Dus niet meezingen, ook al meen je het stuk te kennen. Het is juist de bedoeling om goed te luisteren.

Zingen doe je met je hele lichaam

Er zijn verschillende technieken om de gewenste toonhoogtes en ladders voort te brengen. Hieronder een techniek, gebaseerd op een theorie van Lucy Frateur, waarbij de trilling van de lucht op verschillende plaatsen van de tong wordt getoond. In de baan van de trilling liggend botweefsel beïnvloedt toonhoogte en klank.

Stand van de stemplooiën bepaalt volume en klank



NRC Handelsblad 200100 / bron: Bram Balfoort

Houding, adem en keel', J. van Diense 'The Technique of Singing'

HOUDING

De volgende keer dat je naar professionele zangers kijkt, let dan eens op hun lichaamshouding. Hoe je staat heeft grote invloed op hoe je zingt. Sta je voorover gebogen, dan kunnen je longen zich niet volledig met lucht vullen. En als je zit te friemelen, leid je niet alleen het publiek af, maar ook jezelf.

Gebruik de volgende lijst voor een goede zanghouding:

- » voeten staan op schouderbreedte naast elkaar;
- » knieën zitten niet op slot en je gewicht is gelijkmatig verdeeld over de drie steunpunten van je voeten;
- » ruggengraat is lang en recht, van onder tot boven;
- » hoofd staat recht boven je schouders; de kin is evenwijdig aan de grond;
- » schouders staan naar achteren en zijn omlaag en ontspannen;
- » armen hangen langs je zij.

ADEMHALING

Ademhalen is gewoon ademhalen, toch? Nee, niet als het om zingen gaat. Een goede beheersing van de ademhaling en sterke longen zijn belangrijke voorwaarden voor krachtige zangprestaties. Als eerste moet je weten hoe je eigenlijk moet ademhalen. Je doet dit diep vanuit je lichaam, vanuit je middenrif, een stevig vlies van spieren en pezen dat tussen je longen en buik in zit.

Volg deze lijst om er zeker van te zijn dat je ademhaling een positieve bijdrage levert aan je zangkunsten:

- » zorg voor een diepe ademhaling;
- » open je keel om te voorkomen dat je naar adem gaat snakken;
- » houd de borst stil tijdens het inademen;
- » bij inademing zetten alleen buik en ribben uit;
- » bij uitademing beweegt het buikgebied naar binnen, als de lucht langzaam wordt losgelaten.

Ademhalingstechniek

© Piet Besselink

Ademhalen doen we allemaal, gelukkig wel. Toch is dit schijnbaar onbelangrijk gegeven één van de belangrijkste, zo niet het belangrijkste aandachtspunt voor een zanger. Goed ademhalen is een kwestie van:

Inademen

Een goede inademing is onhoorbaar. Dit wordt o.a. bereikt door te letten op de juiste houding.

Adem in met een fier geheven borstkas, houd de schouders ontspannen, niet omhoog getrokken, en het hoofd niet gespannen houden.

Belangrijk bij het inademen is het goed gebruiken van de buikspieren. En de benen niet over maar naast elkaar.

Ademsteun

Na het inademen komt het belangrijkste moment, het adem bewaren.

Er moet a.h.w. een elastische spanning ontstaan door het inhouden van de adem.

Er ontstaat dan een soort vacuüm.

Dit kan bereikt worden door:

- de borstkas breed en ruim te houden
- het middenrif laag te houden door een lichte buikpersbeweging.

Uitademen

Het uitademen dient geleidelijk aan te gebeuren, de adem moet omgezet worden in geluid. (zang) Gebeurt dit niet, dan ontstaat er 'wilde lucht'.

Het hele proces van uitademen (zingen) is iets wat alleen bereikt kan worden door te oefenen, te oefenen en nog eens te oefenen. Het moet **wel** een natuurlijk gebeuren blijven, maar als het dan beheersbaar is, dan geeft het ook veel voldoening.

Alleen door volledig uit te ademen kan er ook een goede inademing plaats vinden.

Ademfouten

Één van de meest voorkomende fouten is al genoemd, namelijk het niet goed gebruiken van de ademsteun. Dan ontstaat 'wilde lucht', adem die niet is omgezet in klank. De klank wordt dan dof.

Nog een veelvoorkomende fout is het hoorbaar inademen.`

Ook het plotseling loslaten van de ademsteun is iets wat niet bijdraagt aan een goede (zang)ademhaling. Er ontstaat dan een zgn. ademplof.

Te laat inademen is ook zo'n fout die nog te veel voorkomt. Het is belangrijk om goed op de maat en het ritme te letten, opdat je op het juiste moment kunt inademen.

Een andere fout is de zgn. 'aanzet', voor een toehoorder is dit een vervelend iets. Dit komt door het plotseling, ongecontroleerd loslaten van de adem.

Ook het teveel inademen is iets wat alleen maar belemmeringen oplevert. Het volle gevoel wat dan ontstaat is een hindernis om goed en ontspannen te zingen.

De klanken moeten als het ware worden 'gedragen' door de adem.

Zithouding en stemvorming

© Piet Besselink

Lichaamshouding

Tijdens het zingen is een goede lichaamshouding van wezenlijk belang. Een ieder kan begrijpen dat een ongeïnteresseerde, onderuitgezakte houding niet bijdraagt aan het goed en zuiver zingen. Door rechtop te gaan staan, één been iets voor het andere been, heb je meer mogelijkheden om de juiste ademhalingstechniek toe te passen.

Om die reden is het ook aan te bevelen om staande te repeteren i.p.v. zittend. Tijdens het repeteren van de ene partij kunnen de partijen die niet aan de beurt zijn dan gaan zitten. Voor de dirigent is dit ook overzichtelijker, hij kan dan de houding van de koorleden waarnemen, en waar nodig ook corrigeren.

Voorwaarde hierbij is wel dat de leden genegen zijn om zijn aanwijzingen op te volgen.

Het moet duidelijk zijn voor de leden, dat een goede lichaamshouding bijdraagt aan het goed en zuiver zingen, en als men zich er aan went, ook prettiger is om te zingen.

Stemvorming

Stemvorming is het belangrijkste onderdeel van de koorrepetitie. Als dit goed wordt begeleid zal de klankkleur van het koor hierdoor merkbaar verbeterd worden. Belangrijk is wel dat dit niet overhaast gebeurt, het kan allemaal niet in één keer. De voorwaarde om dit als koor aan te leren is een dirigent die dit zelf kan voor doen en in staat is, zijn eigen kennis over te dragen aan het koor. Het koor is een afspiegeling van het (zang)vermogen van de dirigent. Wat de dirigent niet beheerst, kan hij ook niet overdragen op het koor!!

Enkele richtlijnen voor het verloop van een repetitie:

Als eerste vereiste dient de zang zuiver te zijn, het kan technisch nog zo goed zijn, maar vals klinkende zang is niet om aan te horen.

Goed zingen is ongekunsteld zingen.

Als koor zingt men met elkaar, niet tegen elkaar!!

Belangrijk zijn een goede lichaamshouding, uitspraak van de woorden, het zgn. 'resoneren' van het geluid, het juiste gebruik van de kopstem, en niet in de laatste plaats de goede ademhalingstechniek.

Uitspraak

Om goed te zingen is een goede uitspraak van de tekst zeer belangrijk. Bij veel koren is het zo, dat de luisteraars het tekstboekje erbij moeten hebben, om te kunnen horen wat er gezongen wordt.

De term 'articulatie' kan omschreven worden als het nauwkeurig vormen van klanken door middel van wijziging in de stand van de tong, lippen en de kaak.

Bij de gemiddelde koorzanger worden juist de lippen te weinig gebruikt om een goede uitspraak te bevorderen. De mond goed los, en niet als een 'brievenbus'.

Elke klinker en elke medeklinker moet door de mond gaan, en dat kan alleen als de mond goed geopend wordt

Juiste zithouding

Rechtop zitten

en de benen

NIET

gekruist



de goede zithouding bij het zingen

DEEL 1:
DE NOTENBALK EN SLEUTELS

DEEL 2:
MUZIEKNOTEN

DEEL 3:
DE MAAT EN MAATSOORTEN

DEEL 4:
RUSTEN

DEEL 5:
KRUIZEN EN MOLLEN

DEEL 6:
TEMPO

DEEL 7:
DYNAMIEK

DEEL 8:
HERHALINGEN

DEEL 9:
NOTEN TEGELIJK

DEEL 10:
INTERVALLEN

DEEL 11:
ARTICULATIE

DEEL 12:
TOONLADDERS

DEEL 13:
HELE HOGE EN LAGE NOTEN

DEEL 14:
TRIOLEN

DEEL 15:
AKKOORDEN

Muziek leren Lezen

bron:

www.muzieklerenlezen.nl

Wil je graag muziek leren lezen? Dat kan heel eenvoudig via bovenstaande website. Elk deel bevat diverse lessen waarin diverse luister mogelijkheden zijn aangebracht. Bijvoorbeeld in les 1 korte en lange tonen.

Aan de rechterzijde en op de volgende bladzijde kun je lezen waar de waar de lessen allemaal over gaan.

Via de website zijn alle lessen direct te bereiken door er op te klikken.



Hallo!



www.muzieklerenlezen.nl

Weet je al hoe ik heet?



En ik dan?



DEEL 1:
DE NOTENBALK EN SLEUTELS

Les 1: Wat is muziek?

Les 2: Waarom wordt muziek opgeschreven?

Les 3: De notenbalk

Les 4: Muzieknoten op de notenbalk

Les 5: Muzieknoten buiten de notenbalk

Les 6: De G-sleutel

Les 7: Muzieknoten een naam geven

Les 8: De F-sleutel

Les 9: De G-sleutel en F-sleutel vergelijken

Les 10: Wisselen van sleutel

Tijd om te oefenen!

DEEL 2:
MUZIEKNOTEN

Les 11: Hele, halve en kwart noten

Les 12: Achtste noten en nog korter

Les 13: Noten met stip

Les 14: Noten verlengen met een boogje

Les 15: Achtste noten en korter na elkaar

Les 16: Noten hoog en laag op de notenbalk

Tijd om te oefenen!

DEEL 3: DE MAAT EN MAATSOORTEN

- Les 17: Wat is de maat?
- Les 18: Hoe ziet een maat eruit?
- Les 19: De maatsoort
- Les 20: Veelvoorkomende maatsoorten
- Les 21: Hoeveel tellen is elke noot nu eigenlijk?
- Les 22: Maatsoorten anders geschreven
- Les 23: Noten langer dan één maat
- Les 24: De slotstreep
- Tijd om te oefenen!

DEEL 4: RUSTEN

- Les 25: Hele en halve rusten
- Les 26: Kwart rusten
- Les 27: Achtste rusten en korter
- Les 28: Rusten met stip
- Les 29: Hoe lang kan een hele rust zijn?
- Les 30: Alle rusten op een rijtje
- Tijd om te oefenen!



DEEL 5: KRUIZEN EN MOLLEN

- Les 31: Een halve toonsafstand
- Les 32: Kruis en mol
- Les 33: Dezelfde toon met kruis of mol
- Les 34: Een E met kruis
- Les 35: Hoe heten noten met kruis of mol?
- Les 36: Wanneer geldt een kruis of mol?
- Les 37: Herstellingstekens
- Les 38: Vaste voortekens
- Tijd om te oefenen!

DEEL 6: TEMPO

- Les 39: Interpretatie
- Les 40: Het tempo
- Les 41: De zeer langzame tempi
- Les 42: De matig langzame tempi
- Les 43: De matig snelle tempi
- Les 44: De snelle tempi
- Les 45: De zeer snelle tempi
- Les 46: Hoe wordt het tempo bij de notenbalk geschreven?
- Les 47: Extra woorden bij het tempo
- Les 48: Veranderen van tempo
- Tijd om te oefenen!

DEEL 7: DYNAMIEK

- Les 49: Wat is dynamiek?
- Les 50: Forte en piano
- Les 51: Veranderen van sterkte
- Les 52: Accenten

DEEL 8: HERHALINGEN

- Les 53: Herhalingstekens
- Les 54: Herhalingsteken met prima en seconda volta
- Les 55: Herhalingen aan het eind van een muziekstuk

DEEL 9: NOTEN TEGELIJK

- Les 56: Meerdere noten tegelijk
- Les 57: Meerdere noten tegelijk met stok
- Les 58: Twee partijen op één notenbalk
- Les 59: Meerdere notenbalken
- Les 60: Meerdere notenbalken voor de piano



MuseScore installeren

© Piet Besselink

MuseScore is [vrije muzieknotatiesoftware](#) voor [Linux](#), [Windows](#) en [Mac](#). MuseScore is een [wysiwyg](#)-programma, met volledige geluidsondersteuning alsook invoer en uitvoer van [MusicXML](#) en standaard [MIDI](#)-bestanden.

Percussienotatie is ondersteund, evenals rechtstreekse printuitvoer.

Het programma heeft een eenvoudige gebruikersinterface, met snelle noteninvoer die gelijkwaardig is aan de populaire commerciële muzieknotatiesoftware zoals [Finale](#) en [Sibelius](#).

Functies:

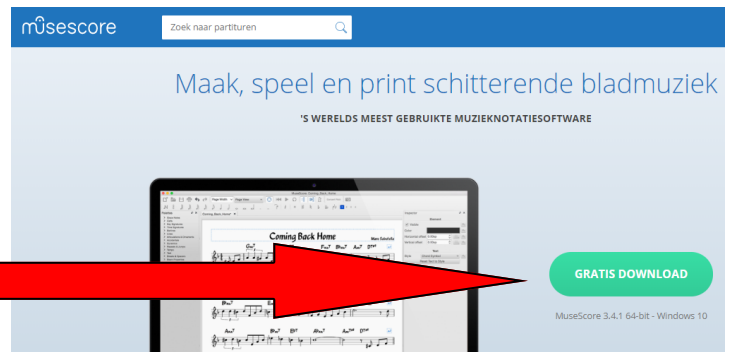
MuseScore ondersteunt in- en uitvoer van veel verschillende muziekformaten zoals [MIDI](#) en [MusicXML](#), maar ook het importeren van bestanden van commerciële software zoals [Band-in-a-Box](#). Het is in staat om bladmuziek te maken in PDF, SVG of PNG formaat. Tevens kan het de muziek exporteren naar audioformaten zoals [WAV](#), [FLAC](#) en [OGG](#).

Versie MuseScore:

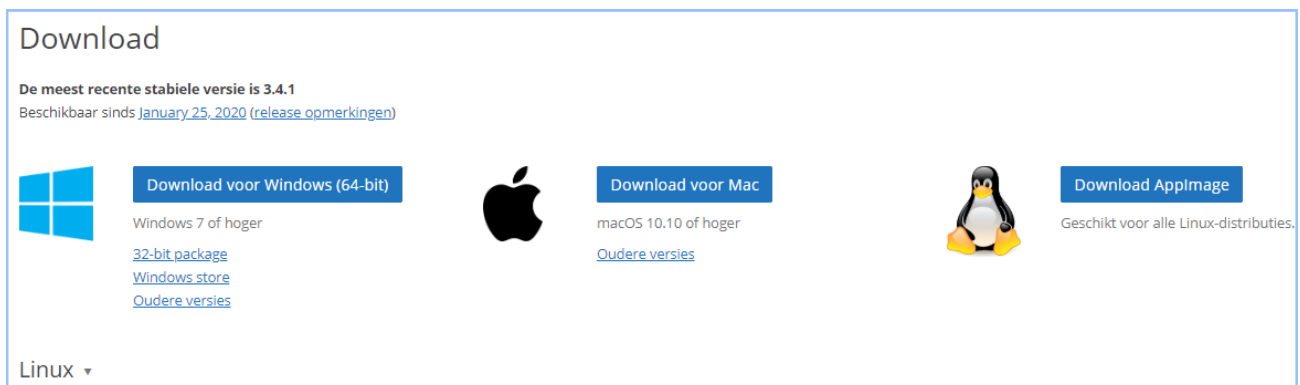
Sinds November 2019 gebruiken we versie 3.0.

Installeren:

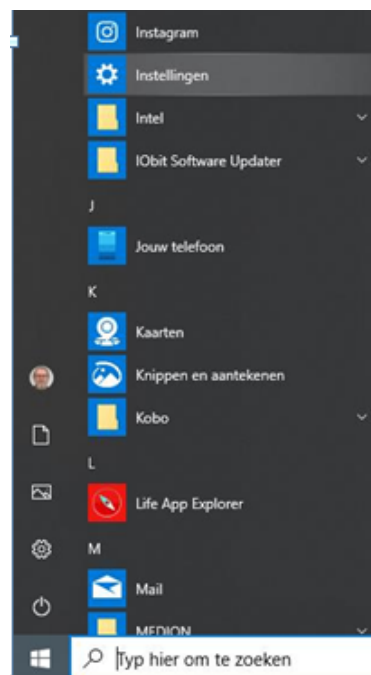
Ga naar: <https://musescore.org/nl> en kies via de **groene knop GRATIS DOWNLOAD** voor om te downloaden.



Het is ook mogelijk om via het tabblad Download en vervolgens software het platform dat u gebruikt, te kiezen. Zie onderstaand plaatje.



Is dit Windows, dan is het noodzakelijk om te weten welk type besturingssysteem je gebruikt; 32 of 64-bits processor.

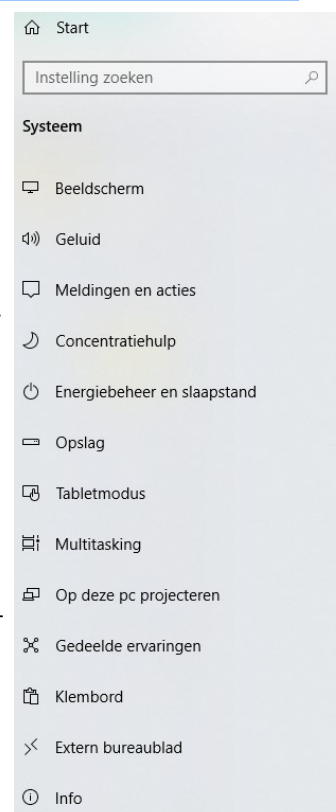


Ga naar instellingen (zie linker plaatje) en klik hier op. Je krijgt dan het overzicht zoals rechts vermeld. Helemaal beneden staat Info. Klik daar op en je krijgt de informatie over jouw pc zoals hieronder vermeld. Achter het Type systeem staat het type processor welke jij gebruikt. Je kunt nu verder gaan met het downloaden van de juiste software. Op de volgende pagina staan die stappen beschreven.

Apparaatnaam
Processor
Geïnstalleerd RAM-geheugen
Apparaat-id
Product-id
Type systeem
Pen en aanraken

Let op:

Niet elke PC reageert hetzelfde. Maar volg in elk geval stap voor stap de acties welke je krijgt te zien op je pc. Meestal moet je eerst het programma opslaan op je pc. Zelf gebruik ik hier altijd de map downloads voor.



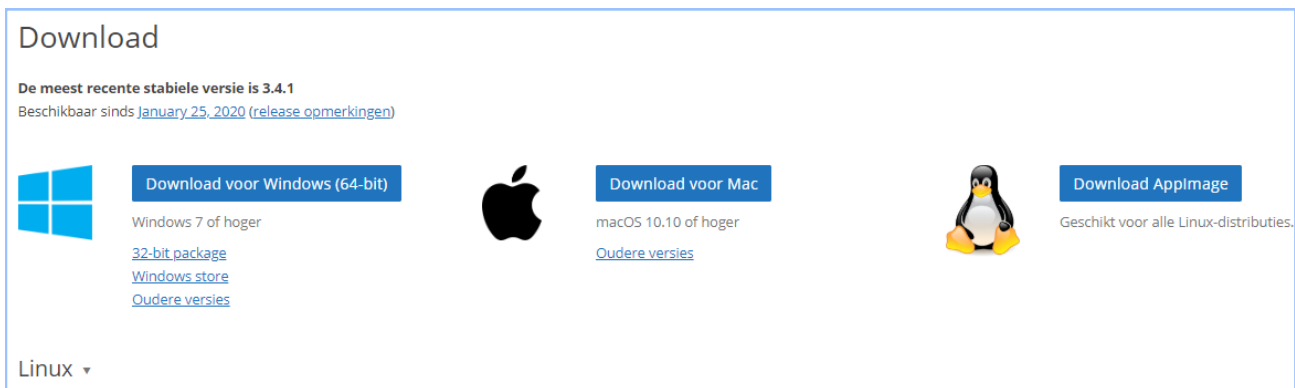
Het installeren zal beginnen.

Bij het installeren wordt diverse keren vragen gesteld:

1. End-user License agreement Vink hier het hokje "I accept the terms in License Agreement".
2. Kies nu next
3. Kies weer next (of u zou het in een andere folder moeten willen installeren).
4. Kies nu install
5. Op de vraag of u musescore wilt installeren op deze computer kiest u "Ja".
6. Het installeren start nu.
7. Als laatste krijgt u de mededeling dat de installatie is voltooid en hier staat aangevinkt dat MuseScore meteen gestart moet worden. Druk hier op Finish.
8. MuseScore wordt nu gestart. Openen van een muziek stuk: 1. open de mail waarin het muziekstuk staat dat

Andere besturingssysteem?

Gebruik je een ander besturingssysteem dan Windows? Download dan het juiste type en volg de stappen die worden voorgesteld.



Behalve onze begeleidingsgroep van MuseScore is het handig om te weten dat er een behoorlijk compleet handboek in het Nederlands beschikbaar is: Handboek voor MuseScore 3

Het handboek is online beschikbaar: <https://musescore.org/nl/handbook>

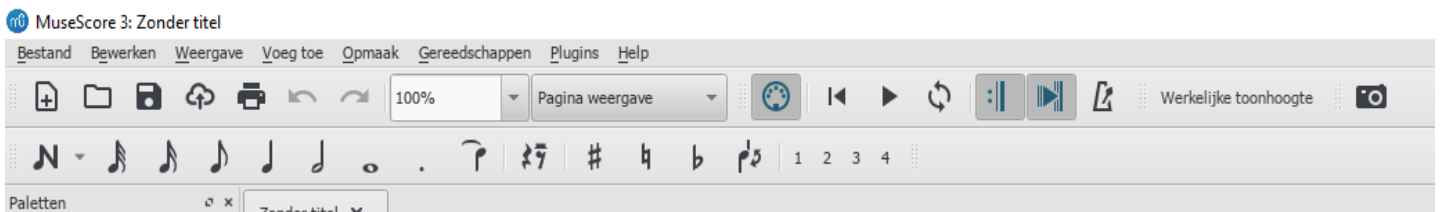
Als Pdf (250 blzn) is het handboek te downloaden via:

<https://ftp.osuosl.org/pub/musescore-nightlies/handbook/MuseScore-3.0/MuseScore-nl.pdf>

Nu het programma is geïnstalleerd kunnen we van start gaan met het afspelen van muziek.

Op je bureaublad staat ook een icoon van MuseScore3. Klik daar op en het programma wordt geopend.

Je krijgt dan onderstaande **Menubalk** te zien:



Maar dan heb je wel eerst muziek nodig.

In de beginfase heb je eerst muziek ontvangen via mail van onze MuseScore groep, bestaande uit Gerrit Slopsema, Léon Adams, Ton Bongers en Wim Raeven. In dit bericht zitten één of meerdere bestanden. MuseScore bestanden hebben de toeging .mscz achter de muzieknaam.

Alle bladmuziek welke we digitaal hebben bij Si-Tard wordt of is ook geconverteerd naar MuseScorebestanden door bovengenoemde MuseScore-groep.

Op pagina 10 is te lezen hoe jij ook van die MuseScore bestanden van Si-Tard gebruik kunt maken.

Pagina 11 gaar vervolgens verder in op het afspelen van die bestanden.

MuseScore op Si-Tard Drive

© Piet Besselink

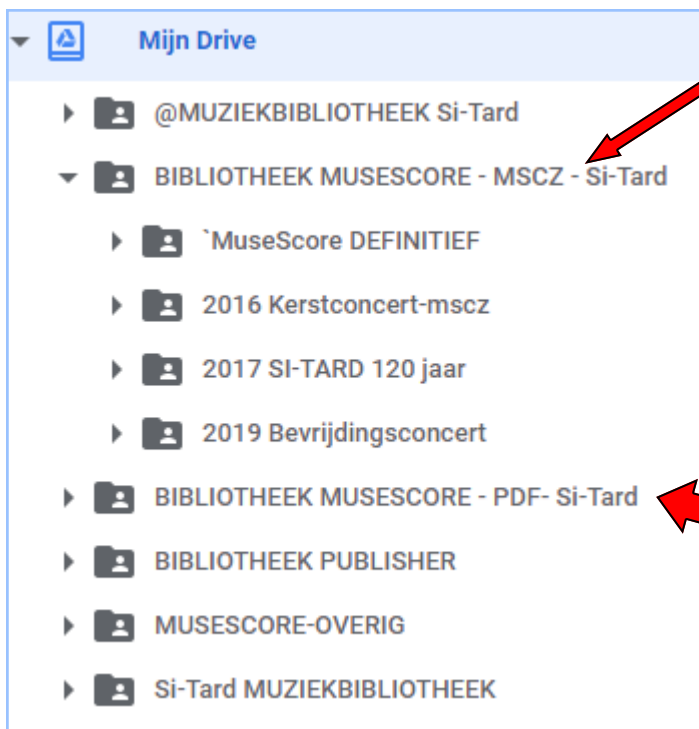
Zoals aangegeven op de vorige pagina zijn er diverse partituren ook als MuseScore-bestand aanwezig op onze Si-Tard Drive.

Deze bestanden zijn met een speciale code op te halen van onze Si-Tard Drive.

Van het MuseScore bestand wordt tevens een conversie naar Pdf gemaakt. Het grote voordeel hiervan is dat deze partituur meestal beter te lezen is dan de originele (vaak handgeschreven) partituur

De bestanden worden bewaard op aparte Drives van Gmail, nl: bieb.sitard@gmail.com en sitard.lokaal@gmail.com

Zie onderstaande indeling van: bieb.sitard@gmail.com



Om toegang te krijgen tot de map:

BIBLIOTHEEK MUESCORE—MSCZ—Si-Tard

Is het noodzakelijk om de code op te vragen via een mailbericht aan pietbesselink@gmail.com

Plaats in de onderwerp regel van het mailbericht:

Toegang MuseScore en je ontvangt z.s.m. de benodigde code.

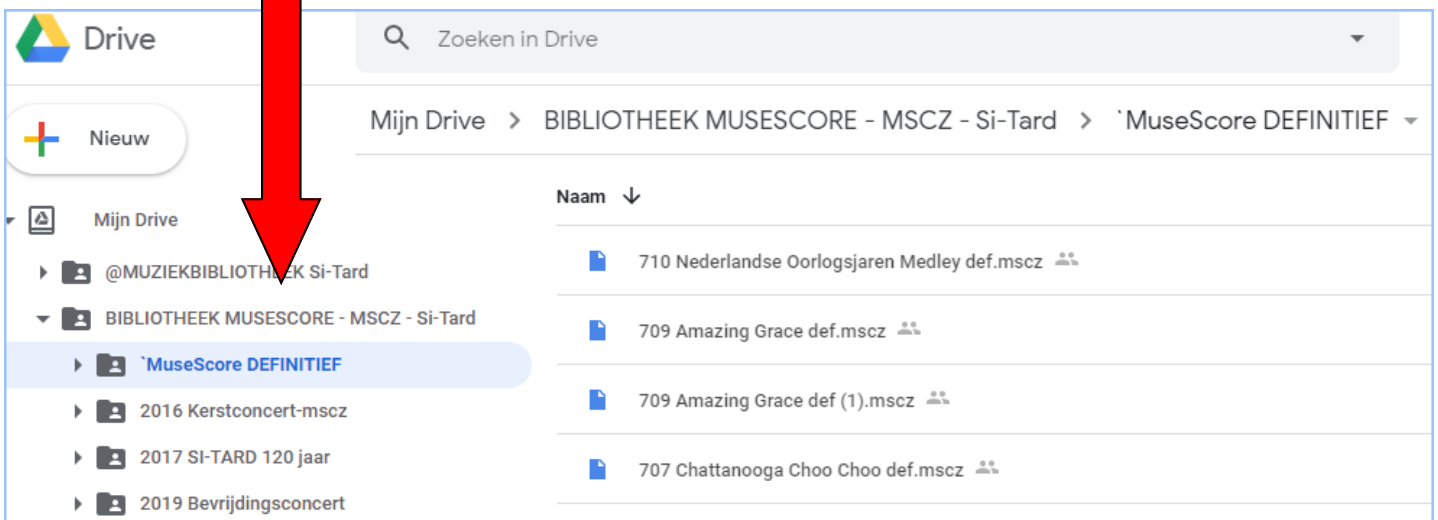
Bewaar deze LINK goed zodat je altijd aan de gewenste blad-muziek kunt komen.

Wens je ook toegang tot de PDF uitvoeringen van de

MuseScore bestanden vraag deze dan apart erbij. Dat is nl weer een andere code.

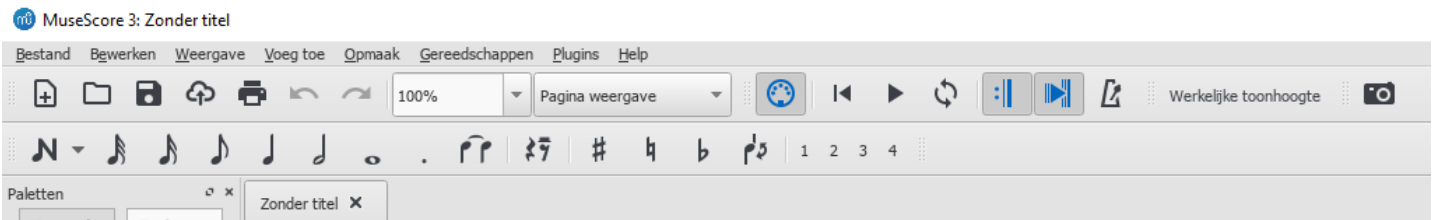
Alle toegangen beperken zich tot een kijk/downloadfunctie.

Alle MuseScorebestanden staan in de map `MuseScore DEFINITIEF



MuseScore bestanden afspelen

© Gerrit Slopsema



Om alleen te kunnen oefenen, hoef je maar een paar zaken te kunnen:

1. Afspelen. Klik op het driehoekje, in de middelste balk.



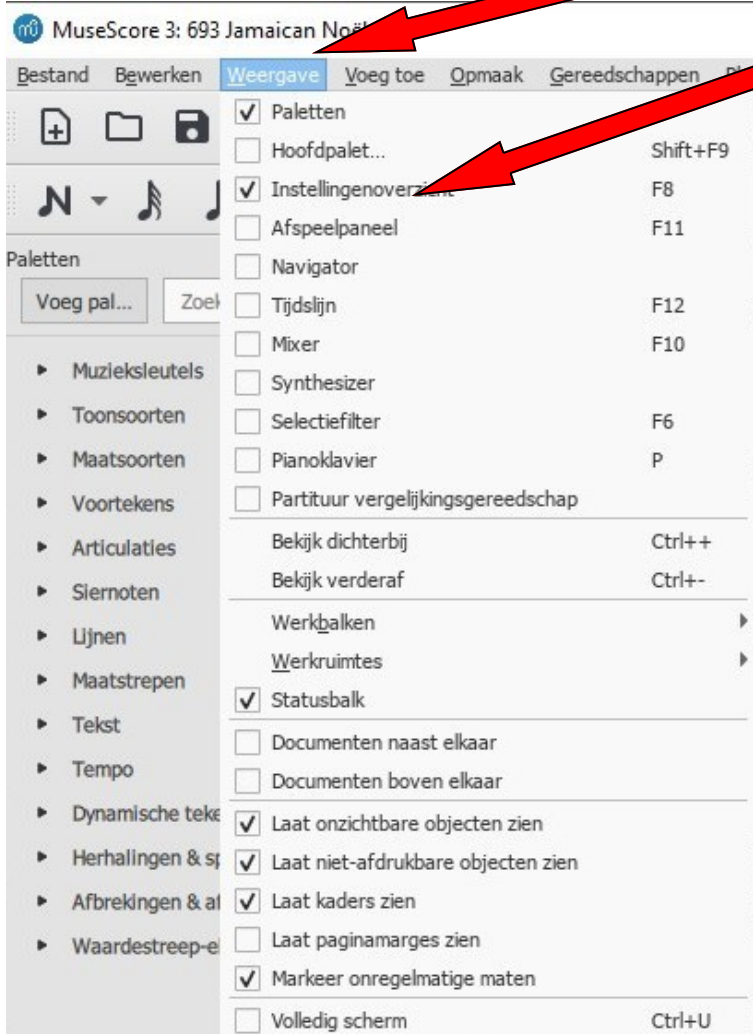
Het programma gaat afspelen, je ziet de lijn verplaatsen, en als het goed is hoor je muziek. (Je computer moet natuurlijk wel geluid af kunnen spelen. Als het geluid slecht is heb je wellicht een geluidskaart nodig. Ik heb een eminent geïnstalleerd voor 10 euro, doet het prima)

Als je weer op het driehoekje klikt, stopt het afspelen. Je kunt een bepaalde noot aanklikken, (die wordt dan blauw) dan start het afspelen daar opnieuw als je er weer op klikt. Wil je naar het begin, dan klik je op het symbool links van het driehoekje. Je kunt ook een stukje partituur selecteren en dan ok het symbool rechts van het driehoekje klikken, dan wordt dit stukje telkens herhaald.

Om af te spelen is dit alles wat je nodig hebt.

2. Tempo en volume instellen.

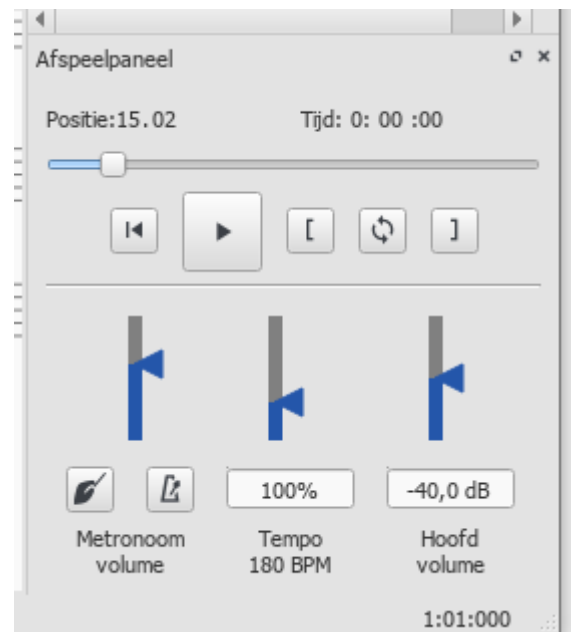
Klik op de bovenste balk op **weergave**. Er verschijnt het rolmenu zoals hiernaast aangegeven.



Vervolgens klik je op:

"Afspeel paneel" (of druk F11)

Aan de rechterzijde opent dan het afspeelpaneel:

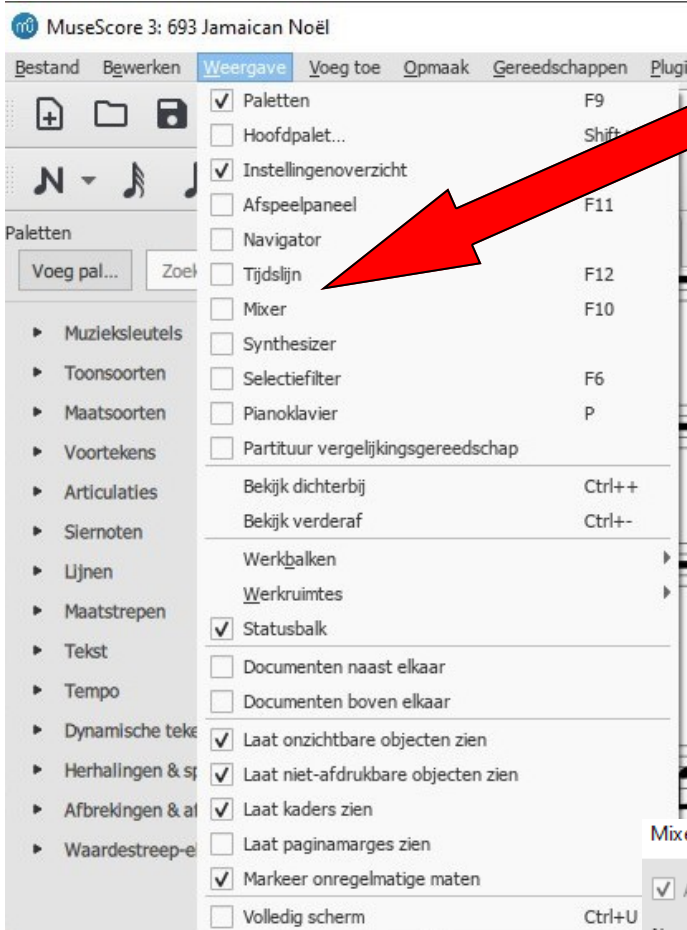


Hier kun je met twee schuifpanelen het tempo en het volume instellen.

TIP:

Bij het instuderen van snelle passages is het handig om trager te beginnen, om daarna het tempo op te voeren.

3. Gebruik van de Mixer.




Klik op **Weergave** en vervolgens op **Mixer**

Als het een koorstuk TTBB is zie je de vier stemmen.

Druk je bij een van de stemsoorten op



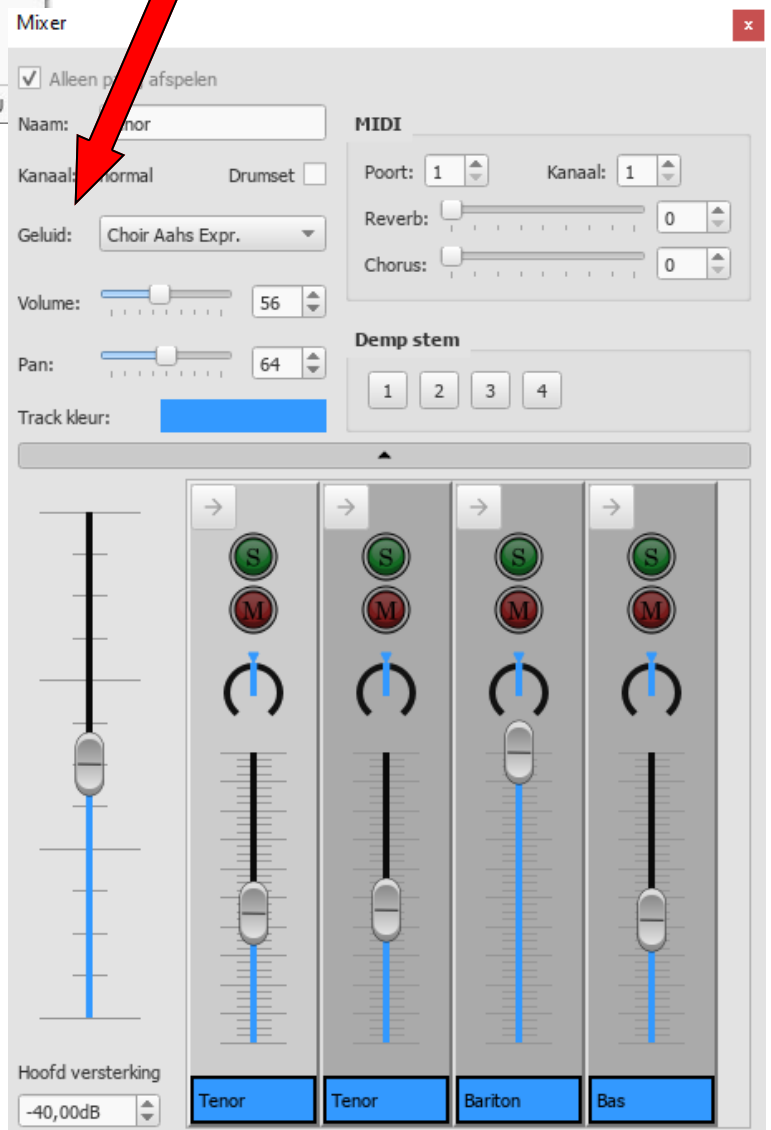
Dan speelt die stemsoort solo.

Met  toetsen zet je stemmen uit. Door drie stemmen uit te vinken hoor je alleen jouw stem.

Met de blauwe schuifregisters regel je het volume: links voor alles, de anderen voor die stem.

Het is vaak handig om met je eigen stem te starten, op een trager tempo. Je voert het tempo op, en als je denkt ik ken het, schakel je de andere stemmen in. Als proef op de som, schakel je daarna je eigen stem uit en doe je het helemaal alleen.

Via het vak Geluid is het mogelijk om andere geluiden in te stellen, waaronder diverse koorklanken



Wil je meer weten over geluid en afspelen?

Kijk dan in het complete handboek 2020 vanaf pagina 117.

Of de onlineversie via:
<https://musescore.org/nl/handbook/3/sound-and-playback>

Veel succes en zangplezier met

Muse Score

De muziek wordt ingebracht en gecontroleerd door de MuseScore club, bestaand uit:

- Wim Raeven,
- Léon Adams
- Ton Bongers
- Gerrit Slopsema